

Georg Kühlewind Alapítvány

Hetvennegyedik hírlevél

Alapítványunk 74. hírlevelében a Székely Anikóval készült többrészes interjú harmadik részét olvashatják. A kérdéseket Pál József fogalmazta és tette fel, a beszélgetésről készült hangfelvételt Szentés Gábor készítette és írta le, és ő készítette a jegyzetek egy részét is. Az életrajzi adatok kikutatásában Székely Anna segített. A könnyebb áttekinthetőség érdekében az előző részekben szereplő fontosabb személyneveket, életrajzi adatokat újból megjegyzeteltük. Ahol ez esetleg nem történt meg, ott az olvasó az előző két rész lábjegyzeteiben talál tájékoztatást.

Fenyő Ervin

*

Interjú

Székely Anikóval

(1927-2019)

III. rész

Időpont: 2015.09.13.

Helyszín: Solymár, Székely Anna és Pál József lakása

74. hírlevél

Székely Anikó: – A forradalom utáni egy-két évben különös belső dolog történt velünk. Akkor mi már 12 éve foglalkoztunk antropológiával. Ez '57-58-ban történt. Ez a „mi”, magába foglalja az én személyemet, Ivánt¹ és Gyurit. Elégedetlenek voltunk magunkkal. Mert azt tapasztaltuk, hogy halomra olvasunk könyveket, és valahogy belül mégsem dolgoztuk fel igazán az olvasottakat. Hiába beszéltük meg a dolgokat csoportban – valami hiányzott. És ezt egyikünk se merte kimondani a másinak, mert ez olyan felfedezés volt, hogy nem tudtuk, mit lehet vele kezdeni. Külön-külön mind a hárman. Én úgy éreztem, hogy ajándékot kaptam, de meg nem érdemeltem. Tehát hozzájutottam valamihez, amiért nem dolgoztam meg. Olvasni tudtam azelőtt is. A munkám nem volt több, mint az olvasás, és a próbálkozás, hogy az olvasottakat megértsem. De éreztem azt is, hogy csak halmozok valamit, és emberileg nem jutok előbbre. És akkor

¹ Biczó Iván (1924-1995) Székely Anikó bátyja. A rendszerváltástól 1995-ben bekövetkezett haláláig a Jáspis Kiadót vezette, mely Steiner- és Scaligero-könyveket adott ki. A könyveket maga fordította.

elhatároztam, hogy hegedülni kezdek, ami régi vágyam volt. Már a háború előtt hozzá jutottam, de abba kellett hagynom. És ebben benne volt az is, hogy fel akarok építeni valamit teljesen előlről. És így, kezdőként kezdtem el hegedülni újra. Sőt, hosszú ideig csoportba se jártam. Aztán ez az elégedetlenség kiderült lassan Gyurinak és Ivánnak is. Ők is úgy érezték, hogy hozzájutottak egy hatalmas ajándékhoz, de valahogy ez nincs rendesen megragadva. És akkor a fiúk részéről az a gondolat jött: kezdjük el újra az egészet. És kezdtünk ehhez másokat is verbuválni. Mesterházy Zsuzsa² hajlandó volt ebben részt venni. Egy pár évig, körülbelül addig, amíg férjhez nem ment. Négyen dolgoztunk, aztán hárman. És akikkel beszéltünk, általában fölöslegesnek tartották, amit csinálunk... Mit lehet itt előlről kezdeni? Már tudomásunk van egy csomó dologról. És akkor kiderült számunkra, hogy valamit elmulasztottunk a steineri mű tanulmányozása közben, amit Steiner maga ajánl: hogy végezzünk tudati gyakorlatokat. Ezzel aztán teljesen egyedül maradtunk. Gyakorlatilag megszüntettük a csoportba járást mind a hárman. Mert ott nem tudtuk érvényre juttatni, amire rájöttünk: hogy tudati gyakorlatokkal foglalkozunk és kezdjük mindent előlről. Így dolgoztunk évekig. Átvettük *A szabadság filozófiáját*³, az *Igazság és tudomány-t*⁴, a *Grundlinien-t*⁵. Ezeket a műveket dolgoztuk át. És '62-ben elérkezett az a pillanat, amikor kiderült, hogy Gyuri ösztöndíjat kap Rómába. Rómába érkezett, elment az antropológiai társaságba, és ott óva intették attól, hogy elmenjen Scaligero-hoz⁶. Mert – mondták – az egy olyan fajta antropológiát művel, ami valami teljesen más, mint amit általában a társaságokban és csoportokban művelnek. Gyuri összesen egy évig volt Rómában. Amikor Pisti megszületett, megszakította kiküldetését, hazajött. Addig nem ment el Scaligero-hoz. De amikor visszautazott Rómába, és már kiküldetése vége felé járt, elhatározta, hogy fölkeresi őt mégis. És az utolsó héten elment hozzá. Nagyon kedvesen fogadta, meghívta a hetenként tartott előadásaira. Minden héten tartott előadást sok ember számára. És adott Gyurinak egy könyvet is. *La Luce*, vagyis *A világosság*⁷ volt a címe. Gyurinak tetszett az előadás, de a találkozás igazából nem volt számára megrázó. Hazatérése után pár héttel olvasni kezdte ezt a könyvet. És felugrott olvasás közben, hogy „Ez az! Ez az!” És végtelen boldogsággal, hogy tulajdonképpen talált egy társat, egy partnert. Egy olyan valakit, aki már sokkal többet tud ezen a területen nála, akitől tehát tanulni is tud. Azonnal levelet írt neki. És kezdetét vette köztük a levelezés, a barátság. Egy év múlva, amikor Pisti már egy kicsit nagyobb volt, mindketten elmentünk Scaligero-hoz. Akkor még egy szót se tudtam olaszul. Scaligero megerősítette Gyuriban azt az utat, amin elindult. Vagyis, hogy a tudati gyakorlatok útján haladva az ember jobban megérti a Steiner-szövegeket. És ő maga is azon az úton haladhat, amin Steiner maga, hogy egyáltalán hozzájusson ezekhez a tartalmakhoz. Úgyhogy hazajöttünk, és olyan értelemben folytattuk, hogy 2-3 év után megindulhatott az első csoport. Addigra Gyurinak már volt felkészültsége a belső úton is. Ma már alig valaki van abból a kezdő csoportból itt. Csatlakozott egy pár év után Ervin, aki akkor 20 éves volt. Nem is csatlakozhatott előbb, mert túl fiatal volt. Hegedűs Miklós, Lack Gábor⁸... Őket már ti is ismeritek. Ivánról és rólam nem beszélve. Sokan meghaltak közülük, akik akkor oda jártak. Rác Gyuri⁹ például, Lack Gábor is. Ezzel a hétfői csoporttal dolgozott Gyuri. És lassan külföldi barátságokra is szert tett. Ezek közé tartozik

² Mesterházy Zsuzsa (1936-) gyógypedagógus, 1998 és 2001 között a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskola főigazgatója; évekig vezette a posztgraduális Waldorf-tanárképzést és a Magyar Antropológiai Társaságot.

³ Rudolf Steiner: *Die Philosophie der Freiheit*. GA 4. Magyarul: *A szabadság filozófiája*. (Édesvíz Kft., Budapest, é.n.)

⁴ *Wahrheit und Wissenschaft*.; GA 3; magyarul a Genius Kiadó adta ki 2018-ban *Valóság és tudomány* címen.

⁵ Rudolf Steiner: *Grundlinien einer Erkenntnistheorie der Goetheschen Weltanschauung mit besonderer Rücksicht auf Schiller*; GA 2. Magyarul kiadása még nincs.

⁶ Massimo Scaligero (1906 – 1980).

⁷ Magyarul: *A fény – Bevezetés a teremtő imaginációba* - fordította Biczó Iván (Jáspis Kiadó, Budapest)

⁸ Lack Gábor (1939-2007) programozó matematikus

⁹ Rác György dr. (1931-2009) vegyészmérnök, fizikai-kémikus; Székely György műegyetemi munkatársa, nyugdíjba vonulása után a fizikai-kémia tanszék tanszékvezető helyettese

Conrad Schachermann. Gyuri lefordította németre Scaligero *Trattato*¹⁰ c. könyvét, vagyis az *Értekezés az élő gondolatról-t*. Conrad évekig latolgatta, kiadja-e vagy sem. Nem volt kiadója. Végül nem adta ki. Tudom, hogy utólag nagyon megbánta. Szegény, tavaly halt meg kilencvenegynéhány éves korában. Tartottuk a kapcsolatot. Conrad révén hívták meg Gyurit előadni Svájcba. Aztán Ausztriába is. Ez természetesen a legnagyobb titokban történt. Saját nevén nem adhatott elő, mert egy kommunista államban, amilyen akkor Magyarország volt, nem lett volna elfogadható. A tartalom sem tetszett volna, de a tény sem, hogy magyar tudósként külföldön ilyen témáról ad elő. Olyan mély barátságokra tett szert, hogy hosszabb időre is meg akarták hívni, így sikerült '78-ban a göttingeni meghívás. A göttingeni egyetem kémia-professzora meghívta őt egy évre, hogy az egyetemen kutatómunkát végezzen. De ez csak ürügy volt, hogy Göttingenben előadásokat tartson. Átmehetett közben Svájcba, át Olaszországba is, meglátogatta Scaligero-t. Egy év múlva úgy jött haza, hogy kiépített baráti kapcsolatai voltak, főleg Németországban. Nagyon jól uralta a német nyelvet. Első könyve, a *Tudatfokok*¹¹ '76-ban jelent meg. Utána *A hetedik nap vége*¹², és '78-ban *A Logosz felismerése*¹³. Tehát három nagy műve már akkor megjelent. S miután hazajött '80-ban, sorra jelentek meg a művei. Ezek közé tartozik többek között a *Normálistól az egészségesig*¹⁴ is. Közben a Scaligero-val kötött barátság nyomán megjelent nálunk egy olasz házaspár: Romolo és Mimma Benvenuti, akiket, ugye, Józsi, már te is ismersz. Te mikor is kapcsolódtál be?

Pál József: – '70-ben szereltem le a katonaságtól, akkor sátoroztunk először együtt. Akkor indult egy csoport. Székely Évához jártunk az V. kerületi Báthory utcába.

Székely Anikó: – Igen, ott is volt egy csoport.

Pál József: – Guba Pista¹⁵ vezette.

Székely Anikó: – Igen. Guba Pista is meghalt. Ez az olasz házaspár járt hozzánk hosszú évekig. Az asszony Scaligero unokahúga volt. Nagyon mély barátság volt köztünk, levelezéssel egybekötve. Évente jöttek, 3-4 éven át. Aztán ez a barátság megszakadt.

Pál József: – De annyit szabad megkérdeznem még, visszatérve az '50-es évekre, hogy mondd, hogy egy sejtés volt bennetek, hogy valami nem jól megy. De a csoporttal nem lehetett megértetni ezt a sejtést. Hogyan folyt *akkor* egy ilyen csoportmunka?

Székely Anikó: – Rózsi néni¹⁶ kell megemlítenem, aki az úgynevezett Jugendgruppé-t¹⁷ vezette. Az akkoriak közül már csak Göröntsér Zsuzsa¹⁸ meg én élünk. Rózsi néni rendkívül nagy tudású valaki volt.

Pál József: – Az antropozófiáról tudott sokat?

¹⁰ Massimo Scaligero: *Trattato del Pensiero Vivente*; magyarul *Értekezés az élő gondolatról* címen adta ki Biczó Iván fordításában a Jáspis Kiadó 1989-ben. További kiadásai is voltak.

¹¹ Georg Kühlewind: *Bewußtseinsstufen. Meditationen über die Grenzen der Seele.*; magyarul: *Tudatszintek.* (Klárís Kiadó, 2003)

¹² Georg Kühlewind: *Die Wahrheit tun. Erfahrungen und Konsequenzen des intuitiven Denkens.* magyarul: *A hetedik nap vége* (Klárís Kiadó, 2004)

¹³ Georg Kühlewind: *Das Gewahrwerden des Logos. Die Wissenschaft des Evangelisten Johannes*; magyarul: *A Logosz felismerése.* (Klárís Kiadó, 2010)

¹⁴ Georg Kühlewind: *Vom Normalen zum Gesunden. Wege zur Befreiung des erkrankten Bewusstseins. Verlag Freies Geistesleben.* Magyarul: *Normálistól az egészségesig* (Klárís Kiadó, 2003).

¹⁵ Guba István (1938-2012) fizikus

¹⁶ Szilágyi Jenőné (1895-1988)

¹⁷ Fiatalok csoportja.

¹⁸ Göröntsér Mártonné Kalmár Zsuzsa (1924-2020)

Székely Anikó: – Igen. Különben nem volt foglalkozása. A háború előtt háztartásbeli volt, egy ügyvéd feleségeként A fiát elvesztette a háborúban. Egyetlen fiát – aki egyébként Tóth Eszter vőlegénye volt. Rózsi néni olvasott. Például *A világ, a Föld és az ember*¹⁹ c. könyvre emlékszem, hogy ezt dolgoztuk át először, amikor oda kerültünk. '47-ben kerültünk hozzá. És előjött, hogy a következő alkalommal valaki referált, elmondta, hogy mit olvastunk. Kérdések is elhangzottak, amire ő mindig az olvasott anyagból válaszolt. Minket nagyon szeretett. Amikor a Tolbuhin körúton laktunk és egyetemre jártunk, nagyon sokszor csak úgy felszaladt hozzánk, és együtt ettünk vagy csak beszélgettünk. Nem volt hajlandó másképp dolgozni. Mi ugyan szólunk neki. Mondtuk, hogy... kértük is...

Pál József: – Németül olvastatok? Németül beszélt mindenki, gondolom. Akkor kevés fordítás lehetett ...

Székely Anikó: – Nem voltak fordítások. Ő fordított, de ezek nem jelenhettek meg.

Pál József: – De mindenki beszélt németül.

Székely Anikó: – Én úgy emlékszem, hogy németül olvastunk. Igen.

Pál József: – És a könyvekhez hogyan jutottatok hozzá?

Székely Anikó: – Hát voltak itt olyan „könyvtárak”, hogy az ember csodálkozik rajta. Elsősorban a Mária nénié, aki annak idején rendszeresen járt külföldre a '20-as években, amikor megalkotta az iskolát.²⁰ Egy csomó német tanító is jött. Ezek mind hoztak könyveket. És Mária néni baráti köre is olyan volt, hogy ő egy főúrnak, egy miniszternek volt a felesége, Nagy Emilnek, aki – azt hiszem – pénzügyminiszter²¹ volt a '20-as években. Tehát elsősorban neki volt könyvtára. Aztán Thewrewk Emilnek²² volt egy nagyon nagy könyvtára, akinek szintén voltak külföldi kapcsolatai, tekintettel arra, hogy a veje angol volt. Tulajdonképpen a Fővárosi Könyvtárban is volt egy csomó Steiner-könyv a Szabó Ervin téren. Egy párat megdézsmáltunk. Nem vittük őket vissza.

Pál József: – Azóta is hiányoznak a leltárból.

Székely Anikó: – Valószínűleg. Kifizettük őket szépen.

Pál József: – Ezek a nagy könyvtárak elvileg még megvannak?

Székely Anikó: – A kommunizmus alatt biztos listára kerültek.

Pál József: – Értem. De ezek a magánkönyvtárak, ezek talán még valahol föllelhetők, nem?

Székely Anikó: – Például nálunk. Mert mi is megvettünk egy ilyen hagyatékot. Onnan van nekünk rengeteg könyvünk. Nem egyesével vettük őket. Nem tudom, kié lehetett, be van írva: M. S. P. Hogy kit rejt a három betű, nem tudom.

Pál József: – Még egy kérdés. Amikor Gyuri kiment Rómába, nem ajánlották neki, hogy találkozzék Massimo-val? Nyilván megelőzte a híre, nem? Tehát ő már tudta, hogy van egy ilyen...

Székely Anikó: – Nem, nem tudta.

Pál József: – Vagy ott mondták, hogy mindenhova mehet, de ...

¹⁹ Rudolf Steiner: *Welt, Erde und Mensch, deren Wesen und Entwicklung sowie ihre Spiegelung in dem Zusammenhang zwischen ägyptischem Mythos und gegenwärtiger Kultur*. GA 105. Magyarul: *A világ, a Föld és az ember*; Genius Kiadó, Budapest, 2011.

²⁰ A kissvábhegyi Waldorf-iskolát, amely 1926-tól 1933-ig működött.

²¹ Vámosi Nagy Emil (1871-1956) ügyvéd, politikus, igazságügyminiszter

²² Ponori Thewrewk Emil (1838-1917) klasszika-filológus, műfordító, egyetemi tanár, a magyar klasszika-filológia egyik megalapítója.

Székely Anikó: Igen. És rémes dolgokat mondtak róla. Például olyat, hogy a buszon vagy a villamoson szuggerálja a kalauzt, hogy ne kérjen jegyet tőle....

Pál József: – És ugyanaz volt az ok? Ahogy a magyar csoport itt nem fogadta el a sejtéseket, úgy az Olasz Antropozófiai Társaság se akart gyakorolni?

Székely Anikó: – Valószínűleg igen. Scaligero-nak volt egy olasz mestere, barátja, egy olasz orvos, Giovanni Colazza²³. Ő Steiner-tanítvány volt.

Pál József: – Massimo barátja volt?

Székely Anikó: – Igen. Massimo barátja. Tőle értesült – autentikus forrásból –, hogy a gyakorlatok fontosak. Hogy hogy kell gyakorolni, hogy kell meditálni. Colazza közben orvosi praxist is folytatott, sok emberrel volt kapcsolatban. Egyetlenegy vékony füzetet hagyott maga után. Scaligero az ő nyomdokain indult el.

Pál József: – Scaligero-t később sem ismerte el az Olasz Antropozófiai Társaság?

Székely Anikó: – Nem. Sajnos, az a helyzet, hogy a Scaligero-t követő antropozófusok ma teljesen elzárkóznak. Szerintem nagy hibát követnek el. Ez Scaligero idején nem így volt, mert Romolo járt a többiek közé. És megpróbálta egyengetni Massimo felé az utat. Barátságokat kötött. És alapítottak óvodát, iskolát. Ezt főleg Massimo köre csinálta Rómában, Milánóban. Egész Észak-Olaszország tele van Waldorf-iskolákkal. Délebben nem voltam. De azt tudom, hogy ez így volt Veronában, Milánóban, Velencében, Padovában. A padovai Waldorf-iskolával voltam közvetlen kapcsolatban, ahova máshonnan is jöttek Észak-Olaszországból. Gyurinak 3-4 könyve is megjelent már olaszul. De nincs az a helyzet, mint most Budapesten, hogy a Társaságban lehet beszélni, és nem csak beszélni lehet, hanem több csoport is gyakorol. Még az se nagy baj, ha nem mindig megfelelő módon – erről tudomásom van –, de mégiscsak foglalkoznak ezzel a területtel.

Pál József: – Még egy kérdés. Mikor fejeztétek be az egyetemet?

Székely Anikó: – 1950-ben.

Pál József: – Akkor még a Tolbuhin körúton laktatok. Onnan jártatok egyetemre?

Székely Anikó: – A Tolbuhin körútról.

Pál József: – Az a Tolbuhin körúton hányas számú ház volt?

Székely Anikó: – A 6-os számú. A Veres Pálné utca sarka. Egy nagyon öreg, már akkor száz éves ház.

Pál József: – Most már 160.

Székely Anikó: – Ismerős?

Pál József: – A Veres Pálné utca sarkát ismerem.

Székely Anikó: – A Duna felé eső sarka ez. És az első emeleten laktunk. Amelyik a Veres Pálné utcára néz.

Pál József: – Én ott dolgoztam, a Szarka utcában. A Tolbuhin körút felől a Veres Pálné utca második keresztutcája. Miska²⁴ már ott született?

Székely Anikó: – Igen, Miska ott született. Babó²⁵ már a Pasaréti úton.

²³ Giovanni Colazza (1877-1953)

²⁴ Anikó idősebbik lányának családi beceneve

²⁵ Anikó fiatalabb lányának családi beceneve

Pál József: – És hányban költöztetek a Pasaréti útra?

Székely Anikó: – '50 karácsonyán.

Pál József: – Akkor a Miska egy éves volt körülbelül...

Székely Anikó: – Igen. És Babó '51 nyarán született.

Pál József: – És Gyuri mindjárt a Műegyetemen kapott állást?

Székely Anikó: – Ez úgy volt, hogy volt egy Kőrösi nevű vegyész, aki az Akadémián kutatott, és kapott a Műegyetemen, a vegyészkaron egy szobát, hogy ott kutasson. És Gyurit maga mellé vette. Ez volt '50 szeptemberében. Szóval ahogy Gyuri végzett, rögtön szeptemberben, ez volt az első állása. És januárban a kémia-tanszék professzora, Schay Géza²⁶ azt mondta Gyurinak, hogy nem tud tovább az Akadémia számára biztosítani területet, de meghívja Gyurit tanársegédnek az egyetemre. Kőrösi el tudott helyezkedni másfelé. És akkor '51 januárjától Gyuri tanársegéd lett. Ez volt az egyetlen munkahelye. '82-ben ment nyugdíjba.

²⁶ Schay Géza (1900-1991) Bécsben született, de egyetemi tanulmányait a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen végezte, ahol kémia-fizika tanári, majd bölcsészdoktori oklevelet szerzett 1923-ban. 1954-ben az MTA Központi Kémiai Kutatóintézetének első igazgatója. 1949-től 1965-ig a Műegyetem fizikai-kémia tanszékének vezetője. 1970-ben vonult nyugdíjba. 1954-től az MTA rendes tagja. Kétszer tüntették ki Kossuth-díjjal (1952, 1956).